

Bucin Mihaela

Az identitás arcai

Szemelvények a magyarországi román baptista közösség történetéből

Budapesten, 2005-ben jelent meg *Jakab Attila Többszörösen kisebbségben. A magyarországi román kisebbség vallási arculata és az ortodox egyház társadalmi szerepe* című műve. A magyarországi neoprotestáns felekezetek és a magyarországi román ortodoxia kapcsolatának fényében a szerző a következő megállapításokat teszi arra vonatkozóan, hogyan befolyásolja az egyén lelki identitását egy etnikai közösséghez, nemzeti kisebbséghez való tartozás:

A magyarországi román kisebbség körében jelentkező tényleges vallási pluralizmus a protestantizmushoz kapcsolódik. Ez a tény mintegy megtöri az ortodoxia képviselte vallási és nemzeti hovatartozás összefonódását, és a másság, illetve az egyénileg meghatározható lelki szükségletek közösségi kielégítésének az igényéről tanúskodik. [...] Mindez érdekesen érzékelteti azt a fejlődést és szemléletváltást, amely napjainkat jellemzi. Egyre inkább hatályát veszíti egy-egy felekezet vagy vallás nemzeti kizárólagossága, és a pusztán szociológiai hovatartozáson túlmutató spiritualitást kereső emberek számára természetessé válik, hogy ahhoz a felekezethez, valláshoz csatlakozzanak, amely az ő lelki igényeiket jobban kielégíti. A román többségű Méhkerék vallási pluralizmusa (ortodox, baptista és pünkösdisták) kétségtelenül erről a fejlődésről tanúskodik. Arról nem is beszélve, hogy ezek a protestáns közösségek tulajdonképpen a kisebbség kisebbségeinek is tekinthetők, akikkel szemben viszont az ortodoxiának kell toleráns többségként viselkednie. (Jakab 2007: 20)

Az elmúlt évszázadban a hazai román közösség egy része baptista és pünkösdisták felekezetekhez csatlakozott, melyeknek jellegzetes spirituális hozzáállása merőben eltér az ortodox vallásban megszokottól. A diaszpórában az ortodox vallás a leginkább elfogadott jellemzője a román kisebbséghez való tartozásnak, bár nem a magyarországi közösség az egyetlen, melynek tagjai valamely neoprotestáns felekezethez csatlakoztak.

A Románia környéki történelmi diaszpóra neoprotestáns vallású népességről csak kevés tanulmány létezik. Itt megemlíteném Aleksandrei Đurić

Az első méhkeréki baptista imaház, 1930-ban

Milovanović (Đurić Milovanović, 2009) munkáját, amelyben a szerző a szerbiai román nazarénusokat „kettős és láthatatlan kisebbségnek” nevezi. Bizonyos szempontból ez jellemző a magyarországi román neoprotestánsokra is.

A hagyományosan egyvallású közösségek, amik közé Szerbiát is sorolhatjuk (amennyiben a Vajdaságot nem vesszük számításba), ahol a hívők többsége a Szerb Ortodox Egyház tagja, nehezen fogad el más vallásokat. Szerbiában, a közbeszédben a vallási kisközösségeket a pejoratív „szekta” megnevezéssel bélyegzik meg, mely jelző az igaz hittől eltérő, „eretnek” hitközösséget takar. (Đurić Milovanović 2009: 203)

Dr. Bucin Mihaela, a Szegedi Tudományegyetem Nemzetiségi Intézet Román Tanszékének munkatársa, főiskolai docens, tanszékvezető (bucin@jgypk.u-szeged.hu)

1990 után megjelent néhány leíró jellegű munka a magyarországi román neoprotestánsokról, különösen a baptista közösségről, lévén, hogy a szerzők baptisták, vagy hozzájuk közel állók. A következőkben szót ejtenék a magyarországi román baptista közösségről, különösen a méhkerékiről, amely szigorúan megtartotta román identitását. Kitérek arra, hogyan fejlődött a hívőkben a román etnikai identitás, és arra is, ahogyan a méhkeréki baptisták kifejezik etnikai és nemzeti hovatartozásukat, s miként egyeztetik össze a keresztény elveikkel, nézeteikkel.

Néprajzi és nyelvi szempontból a magyarországi román közösség nem homogén, többnyire két romániai régióból, Biharból (Körösök völgye) vagy a Bánáttól származókra különíthető el. Vallási szempontból a magyarországi románok ortodoxok és – a XVIII. századtól kezdődően – görög-katolikusok voltak. A Magyarország északkeleti részén élő román görög-katolikus közösség igen nagy volt, egészen a XX. századig, amikor megalakult a Hajdúdorogi Görög-katolikus Egyházmegye. Ennek következtében a román nyelvű istentiszteletek helyét magyar nyelvűek vették át, így megindult az erős nyelvi asszimiláció (Cârja, 2009). Napjainkban egyetlen magyarországi görög-katolikus templomban sem tartanak román nyelvű misét, és – kevés kivétellel – a görög-katolikusok nem tudnak már románul, bár egy részük még a román etnikumhoz tartozónak vallja magát (például: Bedeu/Bedőben, vagy Leta/Létavértesen) (Csobai 1996: 25).

A 2011-es népszámláláson 26 345 fő vallotta magát román nemzetiségűnek, 13 886 román anyanyelvűnek. Ezek közül 4 230-an vallották, hogy román nemzetiségűek és ortodoxok (Népszámlálás, 2011). Ami a többi felekezetet, főleg a neoprotestáns vallásúakat illeti, a népszámlálás adatai alapján nem lehet kikövetkeztetni, hány tagot számlál a történelmi román közösség tagjaiból. Ezek az adatok a helyi vallási közösségek birtokában vannak.

Jelenleg a következő településeken vannak román neoprotestáns felekezetek:

Magyarcsanád

- 1 baptista felekezet, havonta kétszer tart istentiszteletet román nyelven;

Kétegyháza

- 1 baptista felekezet, kétnyelvű lelkipásztorral;
- 1 pünkösdista felekezet kétnyelvű hívőkkel, istentiszteletet csak magyar nyelven tartanak;
- 1 adventista felekezet kétnyelvű tagokkal, az istentisztelet szintén csak magyar nyelven folyik;

Méhkerék

- 1 román baptista felekezet, csak románul beszélő lelkipásztorral;
- 2 pünkösdista felekezet, az egyikben két nyelven folynak az istentiszteletek, a másikban kizárólag románul.

Méhkeréken található még a Oastea Domnului (Az Úr Serege) csoport, mely 1928 óta működik

együtt az ortodox egyházzal. A csoport miséit kizárólag román nyelven celebrálják.

A román nyelvű istentiszteletek és vallási tevékenységek használatával kapcsolatban Borbély Anna *Román nyelv és román identitás Magyarországon* című művéből idézek (Borbély 2013):

A kutatások eredményei alapján a XX. század végén a méhkeréki baptista egyház bizonyult a legerősebbnek a következő tevékenységekben: közösségi tevékenységek (karácsonyi kórus az ifjú házaspárok, kisgyermekes családok, idősek, betegek, és azok házai előtt, akik elhagyták az egyházat) Keresztény normák szerinti nevelési/oktatási tevékenységek (lásd imák magyarázata, olvasmányok, romániai táborok).

Az egyház népszerűsítése, tevékenységének hirdetése

Nyilvánvaló, hogy ezek a tevékenységek a hétköznapi román nyelv megismeréséhez, gyakorlásához vezetnek, és általában elmélyítik a nyelvismeretet, amely – a lokalitás és hagyományok felett – a román identitás legfőbb alkotóeleme. Ennek értelmében a közösségi román identitás fenntartására a legnagyobb hatással a méhkeréki neoprotestáns közösségek (baptisták és pünkösdisták) és a Oastea Domnului csoport tagjai vannak, akik kapcsolatban állnak több hasonló romániai felekezettel is. A kölcsönös látogatások, tevékenységekben való részvételek, romániai hívők családoknál való vendéglátása, a gyermekek és fiatalok romániai táboroztatása, konferenciákon, koncerteken, való részvétele, az ünnepeken és neves alkalmakon való közös jelenlét mind alkalmat ad arra, hogy a magyarországi románság nyelvtudása és identitásérzete megerősödjön. A XX. század utolsó évtizedéig, belterjes családi és egyházi nevelés következtében megtartott etnikai és vallási identitás az 1990-es évek politikai nyitásával esélyt kapott arra, hogy ne csak az egyén és vallási közösség szintjén, hanem hivatalos keretek között is ápolja a kapcsolatot Romániával – már ha létezne erre mód. Manapság különösen igaz, hogy a neoprotestáns közösségekre nem jellemző a passzivitás, ahogy az sem, hogy a tevékenységüket csak egy feltételezhetően nemzetiségi kisebbségi csoportban fejtik ki. Fontos megemlíteni, hogy jelenleg a méhkeréki iskolák és a gyulai Nicolae Bălcescu Gimnázium azon tanulói, akik kiemelkedő sikereket érnek el a román nyelvi és irodalmi olimpián, és aktív résztvevői egyéb versenyeknek, kulturális eseményeknek, mind neoprotestáns családban nőttek fel.

Érdemes megfigyelni nemzeti és vallási identitás szempontjából is a neoprotestánsok keresztnéveit, különösen a gyermekekét és fiatalokét. A magyarországi románok névalkotásáról Borbély Anna a következőket írja:

Az állami hivatalos adminisztrációban a román közösség magyarul van nyilvántartva, román nyelvű nyilvántartást csak az ortodox egyház vezet. A Román Ortodox

Egyház szerepét a nemzetiségi identitás ápolásában igazolja az, hogy az egyházi iratokban a románok nevei románul vannak leírva (Borbély 2013: 93).

Az utóbbi évtizedekben a magyarországi neoprotestánsok, úgy, mint romániai testvéreik, gyermekeknek bibliai keresztnéveket kezdtek adni, általában román írásmóddal és kiejtéssel, vagy olyanokat, melyeknek magyar és román írásmódja hasonló. A neoprotestáns családok gyermekei között gyakori nevek: *Ruben, David, Daniel, Teofil, Aron, Abel, Debora, Naomi, Rebeca, Lidia, Lois*.

A magyarországi románság köreiből a baptizmus a XIX. század végén kezdett elterjedni. Az 1870-es évek elején került az Alföldre Novák Antal/Anton Novac, budapesti szabó, aki az 1860-as években ismerkedett meg a baptista tanokkal. Miután megtért, és olvasni kezdte a Bibliát, keresztyén írásokkal és Bibliával folytatott kereskedelmet, így jutott el a Berettyó-, majd a Körösök völgyén Szalontára és Gyulára. Ștefan Cioca „Kétegyházi Baptista Gyülekezet” (Cioca 1993.) című könyvében leírja, hogy Novák Antal beszélt románul, s ő vette fel a kapcsolatot a bihari magyar és román baptisták egyik úttörőjével, Mihai Corneával, aki 1875-ben merítkezett meg Gyulán. Kétegyháza volt az első olyan románok lakta település, ahol baptista misszió működött, 1891 telétől.

A Méhkeréki Román Baptista Gyülekezet 1921-ben alakult, amikor az első nyolc tagja bekerült (Hoțopan 2001: 12). A XX. század elején a magyarországi románság az identitását természetes, spontán módon gyakorolta. Sokan közülük, főként a nők, nem is tudtak magyarul. Általában elmondható, hogy szegény emberek voltak, akik szerették volna a társadalmi korlátokat leküzdeni, de erre sem az oktatás, sem anyagi lehetőségeik nem adtak módot. Méhkeréken a baptizmusnak így egyfajta civilizáló szerepe is volt. A hit elkezdte formálni az életüket, családokat, az emberek közötti kapcsolatokat, és általában a tanulmányokhoz, munkához való hozzáállást. A gyülekezetekben énekeltek, szavaltak, bizonyosságot tettek, prédikációkat tartottak. Mindezt román irodalmi nyelven. A méhkeréki baptizmusra jó hatással volt a Oastea Domnului csoport megszűlése, melynek sok alaptétele – az Evangélium szerinti életmód, a bűn, a megbocsátás, a jövő, a mértékletesség, az alázat Biblia szerinti megítélése – megegyezik a baptista egyházzal.

A magyarországi román neoprotestáns közösség „kivülállóként” van megkülönböztetve a román kisebbség keretein belül, de az anyaország hivatalos köreiből is mellőzött. Alacsony számukkal, diszkriminációjukkal, határozott vallási hovatartozásukkal a magyarországi román neoprotestánsok afféle „kettős kisebbségnek” számítanak honfitársaik között: egyrészt, mint román nemzeti kisebbség, másrészt, mint neoprotestánsok. E cikk célja az, hogy felhívja a figyelmet az identitásbeli lehetőségekre, amelyek

a hívő közösség berkeiben rejlenek, valamint hogy rámutasson egyrészt a román diaszpóra neoprotestáns csoportjai tanulmányozásának szükségességére, másrészt az ezek közötti hivatalos kapcsolatok megteremtésének időszerűségére is.

Hivatkozások:

- BORBÉLY, Anna (2013). Limbă română și identitate românească în Ungaria – Aspecte dialectologice, sociolingvistice, onomastice și demografice. *Giula. (Román nyelv és román identitás Magyarországon – dialektológiai, szociolingvisztikai, névadási és demográfiai aspektusok. Gyula)*
- BUCIN, Mihaela (2005). O identitate difuză. Repertoriul narativ contemporan al românilor din Ungaria. *Philologica Jassyensia. An I, Nr. 1-2: 127-160. (Egy homályos identitás. A magyarországi románok aktuális narratív repertoárja)*
- CÂRJIA, Cecilia (coord.) (2009). *Români greco-catolici și episcopia de Hajdúdorogh. Contribuții documentare. Presa Universitară Clujeană. (A görög – katolikus románok és a Hajdúdorogi püspökség. Dokumentációs hozzájárulások. Kolozsvári Egyetemi Nyomda)*
- CIOCA dr., Ștefan (1993) *Biserica Baptista din Chitighaz. A Kétegyházi Baptista Gyülekezet. 1891-1993, Kétegyháza CSOBAL, Elena (1996) Istoricul românilor din Ungaria de azi. Giula. (A románok története a mai Magyarországon. Gyula.)*
- ĐURIĆ MILOVANOVIĆ, Aleksandra (2009). Minorități duble și invizibile: români născuți în Voivodina Anuar 2009 – Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina, Zrenjanin, Edit. ICRV: 201-216. (Kettős és láthatatlan kisebbségek: a Vajdasági román nazarénusok. 2009 Évkönyv – a Vajdasági Románok Kulturális Központja, Zrenjanin)
- ELTE BTK Vallástudományi Központ (Centrul de studii ale religiilor, Facultatea de Filologie, Universitatea ELTE, Budapest) 2014: *Vallásfelekezetek (Culte religioase)* <http://vallastudomány.elte.hu/content/vall%C3%A1sfelekezetek> (accesat 2014-06-14).
- GISELE, Pierre (1996). Ernst Troeltsch: aboutissement ou dépassement du néo-protestantisme. *Laval théologique et philosophique*, vol. 52, n°3: 719-733. (A neoprotestánsizmus sikere vagy lemaradása)
- HOȚOPAN, Alexandru (2001). *Istoria bisericii baptiste din Micherechi. 1921 – 1950. Giula. (A Méhkeréki Baptista Egyház története. 1921 – 1950. Gyula).*
- JAKAB Attila (2005). *Többszörösen kisebbségben. Budapest. EÖKK.*
- Népszámlálás 2011. (2014). 9. Nemzetiségi adatok Központi Statisztikai Hivatal, Budapest (Recensământ 2011, Date despre naționalități Oficiul Central de Statistică. Budapest).
- PROMITZER, Christian – HERMANIK, Klaus-Jürgen – STAUDINGER, Eduard ed. (2009). (Hidden) Minorities: Language and Ethnic Identity between Central Europe and the Balkans. Publisher Berlin : Lit. (Rejtett kisebbségek: Nyelv és etnikai identitás Közép Európa és a Balkán közötti térben)